

*Мачушник О.Л.,
Бродацький Микола, Верніцький Вячеслав, Вініченко Яна,
Демідова Мирослава, Макарчук Оксана, Романюк Наталія,
61 група, природничий факультет*

Дружба в юнацькому віці

Прагнення до створення та підтримання товариських стосунків притаманне кожному періоду життя людини, адже саме завдяки їм можливий розвиток та вдосконалення самої особистості. Особливе місце серед людських стосунків відводиться власне дружбі. Дружба дійсно слугує поштовхом до самоперетворення, покращення людиною окремих своїх сторін. Юність вважається «привілейованим» віком дружби, але самі юнаки вважають, що справжня дружба є доволі рідкісним явищем. Юнацька дружба на перший план висуває інтимність, емоційне тепло, щирість. Розвиток самосвідомості викликає в юнацькому віці потребу «відкрити душу», поділитися своїми переживаннями з однолітками. Саме в юнацький період людина може знайти собі друзів на довгі роки, адже юнацька дружба є вже набагато стійкішою та глибшою від підліткової.

Проблеми розвитку дружніх стосунків у отрочстві та юності привертала увагу багатьох дослідників. У вітчизняній та зарубіжній психології дослідженнями цієї проблеми займалися: Г. Абрамова, І. Бех, Н. Добринін, А. Коваленко, І. Кон, М. Корнєв, В. М'ясищев, Ф. Райс, Л. Орбан-Лембрик А. Петровський, К. Роджерс, Л. Фрідман, Е. Фромм та інші дослідники. Одночасно з цим, теоретичний аналіз психологічної літератури засвідчує недостатність вивчення особливостей формування та розвитку дружніх міжособистісних стосунків саме у сучасних юнаків.

С 13

Мета нашого дослідження полягає у розкритті окремих аспектів формування дружніх міжособистісних стосунків у юнацькому віці.

Дружба – найважливіший вид емоційної прихильності та міжособистісних стосунків юнацького віку. На думку Д. Юма, любов – є неспокійна, мінлива пристрасть, а «дружба – це спокійна і тиха прихильність, направлена розумом і закріплена звичкою, яка виникає з тривалого знайомства та взаємних зобов'язань...» [1]. В усі часи дружба вважалася вищою моральною цінністю людини. Юнацька дружба за своєю природою поліфункціональна. Цим пояснюється різноманіття її форм: від простого спільного проведення часу до найглибшого саморозкриття. Але на відміну від групових стосунків, в основі яких лежить певна спільна діяльність, дружба є, насамперед, емоційною прихильністю. Психологічна цінність юнацької дружби в тому, що вона є одночасно школою саморозкриття та розуміння іншої людини.

Дуже часто можна почути думку, що під впливом зростаючої комп'ютеризації у суспільстві, прискорення ритму життя, збільшенні кількості інформації і розширення кола спілкування у мережі Internet, дружні стосунки сучасної молоді стають більш поверховими, що дружба знецінюється та витісняється широкими приятельськими стосунками, заснованими на спільності інтересів і т.д. [2].

Вік ідеального друга пояснює деякі, не завжди усвідомлювані молоддю психологічні потреби. Орієнтація на однолітка говорить про прагнення юнаків до більш-менш рівних стосунків. Дружба з однолітком ґрунтується на принципі подібності та рівності:

- з другом-однолітком легше спілкуватися;
- можна все розповісти, не боячись насмішок;
- з однолітком не потрібно намагатися виглядати розумнішим.

Вибір старшого друга вказує, навпаки, на потребу у прикладі, опіці, керівництві. Тут переважають посилання на те, що:

- старший за віком друг може бути за зразок;
- він може поділитися досвідом, розповісти про невідоме, незрозуміле, пояснити щось;

- на старшого друга завжди можна покластися.

Але й потреба у спілкуванні з молодшими, бажання бути ватажком у них, ділитися з ними досвідом, опікати їх аж ніяк не рідкість у юнацькому віці. Спілкування з молодшими, дозволяючи юнакам проявити їх кращі позитивні якості та відчутти себе дорослими і впливовими, підтримує їх самоповагу та самооцінку. Проте, як не приємно почуватися сильними й потрібними, цей тип стосунків все-таки не відповідає юнацьким уявленням про дружбу. Хоча спілкування з молодшими й важливе, воно сприймається швидше як доповнення до дружби з однолітками, ніж як її альтернатива. У тих юнаків, які дружать виключно з молодшими за себе, спостерігається вимушений вибір у більшості випадків. Це є або наслідком відставання в розвитку, коли юнаки об'єктивно ближче до молодших за рівнем інтересів та поведінкою, ніж до однолітків. Або ж це є результатом певних психологічних негараздів: сором'язливості, невпевненості у власних силах, невідповідності рівня домагань та можливостей, боязні постійних змагань, особливо властивих для хлоп'ячих компаній. Перенесення емоційної прихильності на молодших в цьому випадку викликане компенсаторним механізмом [2].

Спочатку друг – це двійник, потім – співрозмовник. Спершу дружба відтісняє батьківський вплив, а потім їй самій доводиться потіснитися іншому почуттю – кохання. Емоційна напруга дружби зменшується з появою кохання. Однак, це почуття дуже часто підсилює потребу в другові, з яким можна порадитися та поділитися переживаннями [3].

Високий рівень потреби в спілкуванні, що виявляється в розширенні її сфери, вчені пояснюють постійним фізичним та розумовим розвитком юнаків та у зв'язку з цим розширенням їх інтересів до людей і до світу. Важливою обставиною є і потреба в діяльності: вона багато в чому і знаходить своє задоволення в спілкуванні. В юності особливо зростає необхідність, з одного боку, в новому досвіді, а з іншого – у визнанні, захищеності, в інтимному спілкуванні. Це означає зростання потреби в спілкуванні з людьми, потреби бути прийнятим ними і відчувати впевненість у їх визнанні. Це необхідно для вирішення тих проблем, які властиві юнацькому віку і вирішити які можливо лише в спілкуванні з оточуючими. Численні дослідження незаперечно свідчать про те, що ефективне вирішення проблем самосвідомості, самовизначення, самоствердження неможливо поза спілкуванням з оточуючими людьми або без їхньої допомоги [4].

Друга тенденція, яка проявляє себе в юності, – це тенденція до індивідуалізації та відокремлення. Про неї свідчить суворе розмежування природи стосунків з оточуючими, висока вибірковість у

С. 14

дружніх уподобаннях, часом максимальна вимогливість до спілкування в діаді. Прагнення до відокремлення – це прагнення захистити свій унікальний світ від вторгнення інших людей, для того щоб зміцнити своє почуття особистості, щоб зберегти свою індивідуальність, реалізувати свої домагання на визнання. Відокремлення як засіб утримання дистанції при взаємодії з іншими дозволяє молодій людині «зберігати своє обличчя» на емоційному та раціональному рівні спілкування [4].

Говорячи про потреби у відокремленні, треба мати на увазі, що розвиток особистості можна розглядати як двоєдиний процес. З одного боку – це уподібнення себе іншим людям в процесі спілкування, а з іншого – відрізнєння від інших в результаті процесу відокремлення. Причому спілкування і відокремлення протікають в тісній єдності між собою. Потреба у відокремленні, яка чітко проявляється в ранньому юнацькому віці, знаходить своє конкретне вираження як у спілкуванні (у відокремленні у складі більш-менш широкіх спільнот), так і в усамітненні. Відокремлення в спілкуванні має основне значення. Спілкуючись з людьми, юнаки та дівчата відчують потребу в знаходженні своєї позиції у середовищі, свого «Я». Але осмислення цієї потреби і шляхів її реалізації, очевидно, можливе за потреби в усамітненні [4].

Зміст і характер спілкування юнаків зі всіма категоріями партнерів визначаються рішенням проблем, пов'язаних зі становленням і реалізацією їх як суб'єктів, стосунків у значущих сферах життєдіяльності. Ціннісно-сміслова домінанта спілкування виявляється в провідній тематиці бесід старшокласників: обговорення особистих справ (своїх і партнерів), взаємостосунків людей, свого минулого, планів на майбутнє, взаємин юнаків і дівчат,

стосунків з товаришами, з учителями, з батьками, свого фізичного й інтелектуального розвитку [5].

Спілкування юнаків і дівчат з дорослими, з батьками передбачає зростаючу демократизацію взаємостосунків поколінь, розв'язання проблеми автономії дітей і авторитету батьків, проблеми взаєморозуміння між ними. Стосунки з дорослими складні, але фактично вплив батьків з багатьох важливих проблем залишається для юнаків переважним. Зміст спілкування з дорослими включає в себе проблеми пошуку смислу життя, пізнання самого себе, життєвих планів і шляхів їх реалізації, взаємин між людьми, одержання інформації, пов'язаної зі сферою інтересів старшокласника і професійною приналежністю дорослого.

Спілкування з однолітками продовжує відігравати велику роль у житті юнаків. У старших класах відбуваються зміни в орієнтації на місця для спілкування, яким віддається перевага, поряд з орієнтацією переважно на спілкування вдома і в школі, відбувається подальше освоєння соціального простору (вулиць, центру міста). В юнацькому віці відбувається збільшення потреби в спілкуванні, збільшення часу на спілкування і розширення його кола (не тільки в школі, сім'ї, по сусідству, але і в різних географічних, соціальних, віртуальних просторах) [6].

Особливості юнацької дружби та дружніх стосунків ми досліджували за допомогою розробленої нами анкети. У дослідженні взяли участь студенти природничого факультету ЖДУ імені Івана Франка. Усього анкетуванням було охоплено 20 студентів, анкета містила в собі 20 запитань відкритого типу. Анкетування проводилося анонімно, тому студенти могли чітко сформулювати власну позицію щодо дружніх стосунків.

Аналізуючи отримані результати, ми можемо зазначити, що, в цілому, юнаки орієнтовані на створення та підтримання дружніх стосунків з однолітками. Стосовно запитання про сенс дружби для кожного ми отримали такі результати: більшість з опитаних (75 %) відповіли, що дружба – це стосунки між людьми, які мають спільні інтереси, допомагають, розуміють, піклуються, поважають, довіряють та підтримують один одного. Як бачимо, юнаки доволі точно визначають особливості даного поняття.

Серед найголовніших якостей для дружніх стосунків, в першу чергу, студенти вказали на довіру та взаєморозуміння; також важливими для них є співчуття, підтримка, взаємодопомога, повага, чесність та доброта.

На запитання: «Скільки часу потрібно людям аби стати друзями?», більшість (75 %) досліджуваних відповіли, що їх потрібно багато часу, 15 % – вказали, що не можна визначити час, бо все залежить від людей та ситуацій, в яких вони опиняються, 10 % – вважають, що багато часу їм не потрібно, адже вже при знайомстві їм стає відомо, чи бути друзі. Як бачимо, юнаки зважено підходять до вибору друзів та не готові назвати другом першого-ліпшого.

Стосовно кількості близьких друзів ми отримали наступні дані: 15 % студентів мають лише одного друга, 30 % – двох друзів, 20 % – трьох, а 35 % – більше трьох друзів. Це ще раз вказує на зважену позицію юнацтва стосовно дружніх стосунків.

С 15

За сталість дружніх стосунків проголосувало 40 % опитаної аудиторії, вони відповіли, що не змінюють своїх друзів, 45 % – змінюють друзів не часто і лише 15 % опитаних часто знаходяться у ситуації пошуку нових друзів.

Відповідаючи на запитання: «Чи станете Ви заводити дружні стосунки з людиною заради своєї користі?», 90 % опитаних заперечили це. Проте, бачимо, що є юнаки, які шукатимуть власної вигоди у дружбі.

Абсолютно всі опитувані вважають, що тип темпераменту має вплив на спілкування та дружні відносини, так як темперамент людини є одним з визначальних факторів у формуванні стосунків між особистостями. Також всі досліджувані вказали, що їх з друзями поєднують спільні інтереси, захоплення, хобі.

80 % студентів вказали, що не вважають усіх своїх знайомих та товаришів друзями, а ось на противагу їм, 20 % називають друзями усіх. Це вказує на те, що для більшості поняття «друг» глибше, ніж поняття «товариш». Вивчаючи вік, в якому опитувані мали найбільшу кількість друзів, ми дізналися, що 45 % опитаних найбільшу кількість друзів мали у молодшому шкільному віці, 20 % – у підлітковому та 35 % – у юнацькому. Очевидно, що

юнаки також збільшують коло своїх знайомих та не поспішають називати усіх своїми друзями. У 70 % студентів є друг (друзі) з якими вони дружать з дитинства, решта їх не має. Радую, що 100 % опитуваної аудиторії готові пожертвувати своїм часом та справами, аби допомогти другові, що це не становить проблеми для них.

Майже всі опитувані (95 %) вважають себе хорошим другом та такими, що вміють дружити, лише 5 % – думають, що з них вийшли погані друзі. Більшість з опитаних (55 %) зазначили, що лідерства в дружбі немає, проте 45 % не погодилися з цим.

Для 80 % осіб зовнішність потенційного друга не є важливою, і лише 20 % приділяють важливе значення зовнішності при виборі друга. 55 % юнаків вважають, що між людьми протилежної статі дружби не існує, 45 % опитаних схиляються до іншої відповіді.

Найцікавішим виявилось таке запитання: «Чи соромитеся Ви своїх друзів?». 90 % юнаків обрали відповідь – «не соромлюся», але все-таки 10 % – соромляться своїх друзів. На нашу думку, якщо юнаки соромляться власних друзів, то постає питання, чи взагалі йдеться справді про дружбу між ними.

Майже всі опитувані (90 %) не часто замислюються над тим, що їм не вистачає друзів і вони хотіли б мати їх більше, ніж мають на даний час. Проте є особи, які відчують нестачу дружнього тепла. Можливо, наступне питання дещо пояснює отримані нами результати, адже 20 % наявних студентів зазначили, що їм важко вислуховувати проблеми друзів, хоча всі інші з легкістю їх вислуховують. Вважаємо, що нерозвинені емпатійні здібності можуть бути причиною незадоволеної потреби у друзях.

На запитання: «Чому деякі люди не здатні дружити?» ми отримали відповіді з переліком негативних якостей. Майже у всіх анкетних зазначалася такі риси, як егоїзм, гордість. Також студенти зазначили відсутність довіри, замкненість у собі, несумісність характерів.

За результатами дослідження ми з'ясували, що дружба має важливе значення в житті кожної людини. Для того, щоб стати справжніми друзями людям необхідний час і, хоча кожний має багато товаришів, лише декілька з них можуть бути справжніми друзями, які пов'язані спільними інтересами та захопленнями. Майже всі юнаки вважають себе хорошими друзями і не стали б заводити дружбу через користь, також для більшості зовнішність друга не має значення. Зміни друзів відбуваються рідко у більшості опитаних, у багатьох друзі наявні з дитинства, адже у молодшому шкільному віці їх кількість була найвища. До найкращих друзів молодь відносить тих, яким притаманні такі риси як довіра, взаєморозуміння, доброта, чесність, співчуття, підтримка, взаємодопомога та повага.

Ми дослідили лише декілька аспектів дружніх стосунків, тому наша стаття не претендує на повноту вивчення даного питання, яке потребує подальшого дослідження.

Список використаної літератури:

1. Москаленко С. М. Дружба у світлі моральних цінностей людини / С. М. Москаленко // Філософські обрії : Науково-теоретичний часопис. – 01/2003 . – N9 . – С.178-188.
2. <http://ukrbukva.net/page,6,92013-Lyubov-i-druzhba-v-yunosheskom-vozhrosteni>.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 128 с.
4. <http://medbib.in.ua>
5. С. 16
5. Волков Б. С. Психология юности и молодости : учеб. пособие для вузов / Б. С. Волков. – М. : Триеста: Акад. проект, 2006. – 254 с.
6. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., допов. – К.: Каравела, 2009. – 400 с.